

Geleneksel Ahşap Şavşat Evinin Sürdürülebilirliği: Artvin Çoruh Üniversitesi Örneği

The Sustainability of Traditional Wooden Şavşat House: The Example of Artvin Coruh University

Evren Osman ÇAKIROĞLU*¹, Taner TAŞDEMİR¹, Birgül ÇAKIROĞLU²

¹Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü, İç Mekân Tasarımı Programı, Artvin

² Artvin Çoruh Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Arhavi, Artvin

Eser bilgisi/Article info

Araştırma makalesi/Research article

DOI: 10.17474/artvinofd.1742130

*Sorumlu yazar/Corresponding author

Evren Osman ÇAKIROĞLU

e-mail: 61evrenosman@artvin.edu.tr

Geliş tarihi / Received

14.07.2025

Düzeltilme tarihi / Received in revised form

08.09.2025

Kabul tarihi / Accepted

09.09.2025

Elektronik erişim / Online available

15.10.2025

Anahtar kelimeler:

Ahşap malzeme

Geçme teknikleri

Sürdürülebilirlik

Şavşat Evi

Keywords:

Wooden material

Interlocking techniques

Sustainability

Şavşat House

Özet

Kırsal mimari ve ahşap yapıları bünyesinde barındıran Doğu Karadeniz Bölgesi'nin özgün öğelerinden biri olan "Şavşat Evleri" mimarisi ve ahşap kullanımı ile önem arz etmektedir. Çalışmanın amacı; bu ahşap yapıların kırsal mimaride korunması konusunda birlikte kent mekânlarında da sürdürülebilirliğini sağlayarak farkındalık oluşturmaktır. Bu bağlamda Artvin-Şavşat yöre mimarisinde geleneksel yerleşim, plan, ahşap mimari oluşumuna sahip olan Şavşat Evleri ve geleneksel yapım teknikleri araştırılıp incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Artvin Çoruh Üniversitesi bünyesindeki bir mekâna Şavşat Evi mimarisi ve ahşap uygulama teknikleriyle özgün, kullanım yeri ve amacı farklı olan bir ahşap yapı inşa edilmiştir. Bu ahşap yapının inşasında yöre de bulunan Sarıçam (*Pinus sylvestris* L.) ağaç türünden faydalanılmıştır. Ahşap parçaların birleştirilmesinde geçme tekniği kullanılmıştır. Ahşap kapıların tasarımında yöresel motiflerden yararlanılmış, köşk ve balkon bölümünde ise Şavşat evine özgü motifler araştırılarak uygulanmıştır. Mevcut araştırmada sarıçam ağaç malzemesinin geçme birleştirmelerinde, koruyucu boya tutmada ve bazı süsleme işlemlerinde iyi sonuçlar verdiği görülmüştür.

Abstract

The "Şavşat Houses," one of the unique elements of the Eastern Black Sea Region, which incorporates rural architecture and wooden structures, are significant for their architecture and use of wood. The aim of this study is to raise awareness by ensuring the sustainability of these wooden structures in urban spaces, along with their preservation in rural architecture. In this context, the traditional settlement, layout, and wooden architectural structure of the Şavşat Houses in the Artvin-Şavşat regional architecture, as well as traditional construction techniques, were researched and examined. As a result of this study, a unique wooden structure with a different location and purpose was built at a site within Artvin Çoruh University using Şavşat House architecture and woodworking techniques. Scots pine (*Pinus sylvestris* L.) trees found in the region were used in the construction of this wooden structure. The mortise and tenon technique was used to join the wooden parts. Local motifs were used in the design of the wooden doors, while motifs specific to Şavşat Houses were researched and applied in the pavilion and balcony sections. In the current research, it was observed that Scots pine wood material yielded good results in mortise and tenon joints, protective paint adhesion, and some decorative processes.

GİRİŞ

Ahşap, kullanım yeri ve amacına göre birçok yapıda kullanım malzemesi olarak değerlendirilmektedir. Ağaç malzemeye olan yakınlık ve temin edebilme kolaylıklarından dolayı ahşap kullanımı çoğu yapılarda görülmektedir. Bu yapılar barınma, depolama, ahşap ambarlar, ibadet yerleri gibi yerlerdir. Bunların yanı sıra ve çeşitli yöresel araç- gereçler, el aletleri ve mutfakta kullanılan ahşap ürünler gibi kullanım alanına da sahiptir. Geleneksel ahşap yapılar Anadolu topraklarında görüldüğü gibi Doğu Karadeniz Bölgesi'nde de çoğu yerde görülmektedir. Bu yapılar eski geleneklerden gelme özellikleri bozmadan ve dönemin

mahir ahşap ustaları tarafından yörenin ihtiyaçları doğrultusunda yöreye uygun malzeme ve ağaç türlerinden yapılmışlardır (Karakul 2019).

Kırsal mimari kapsamında bulunan bazı yapıların çevresiyle ve bulunduğu yerleşim özelliklerinin muhafaza edilmesiyle birlikte "somut kültürel miras" adı verilen anlayış oluşmaktadır. Bununla birlikte bazı kültürel değerlerde kırsal mimaride "somut olmayan kültürel" miras kapsamında bulunmaktadır (Karakul 2021). Somut yapı olarak mimari unsurlar, doğal olan güzel yerler dolayısıyla görsel olarak fark edilebilir, elle tutulabilir objeler olarak ifade edilebilirler. Bunlara en iyi örnek olarak bazı koruma altına alınan müze, ören yerleri ve modern kültürel miras

kapsamında sayılan destinasyonlar gösterilmektedir (Gülcan 2010).

Somut olmayan kültürel miras, sosyal bilimcilerin belirttikleri gibi görsel algılanmanın ötesinde bu eserlerin içinde barındırdığı inanç, usul ve manevi değerlerin meydana getirdiği bütünlük olarak nitelendirilmektedir (Güngör 1990). Örneğin; tamamen ahşaptan yapılmış dönemin ihtiyaçlarına ve yörenin iklimine, koşullarına uygun yapılar bulunmaktadır. Bu yapılar yıllar öncesinden beri süre gelen gelenek ve uygulama tekniklerine sadık kalınarak günümüze kadar gelmiştir. Bu eserler inşa eden mahir ustalar ve onların yetiştirdiği kişilerin uygulamaları sonucunda nesilden nesile ulaşabilmektedirler (Akbaş 2019). Bu bakımdan kültür niteliklerinin korunması, yaşam tarzları ve mahir ustaların usul ve teknikleri miras kapsamındadır. Yapılan bir çalışmada (Biçer ve Şahin 2020) Asya, Avrupa, Afrika, Kuzey ve Güney Amerika kıtalarında bulunan geleneksel mimaride yapılan bazı ahşap yapılar incelenmiş, yapılarda taşıyıcı sistem kullanımlarında, mekânsal bölünmelerde, doğramalarda ve süslemelerde benzerlikler bulunduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte ne kadar benzerlik bulunsa da o bölgede yapılan ahşap yapılar, yörenin sosyal- kültürel yaşayışını, coğrafyasını, teknolojik durumunu vb. özelliklerini yansıttığından birbirlerinden farklı yeni sistemler meydana çıkarmışlardır. Neticede farklı mimari sistemler ve özgünlükler kazandırmışlardır. Şavşat evleri de bu bakımdan özgün ve geleneksel mimari de farklı yapılardır.

Ahşap yapılar eski dönemlerde, ahşabın yerini tutan malzemelerin çeşitliliğinin olmaması, direnç ve görünüş özelliklerinin çok iyi olması, ucuz ve kolay temin edilebilir olması, üst yüzey işlemleri ve uygulama tekniklerine olanak sağlaması gibi unsurlardan dolayı çok fazla tercih edilmişlerdir. Ancak günümüzde bu yapıların terk edilerek şehir yaşamına geçilmesi bahsedilen eserlerde bazı bozulmalara ve deformasyonlara neden olsa da varlıklarını günümüze kadar sürdürmüşlerdir. Bununla birlikte kırsal alana tekrar göç eden insanlarda şehir mimarisinde betonarme yapılara olan ilgi artmaktadır. Bunun nedenleri arasında; ahşabın artık eskisi kadar ucuz olmaması, kolay temin edilememesi ve çağdaş yaşam anlayışının ağır basması gibi etkenler gösterilmektedir. Bu durum Artvin'in Şavşat ilçesinin köylerinde görülmeye başlanmıştır. Bunun yanı sıra

günümüzde kırsal mimariye olan ilgi ve köy yaşantısına duyulan özlem yöre insanının tekrar köye dönmesini tetiklemiştir. Fakat yeni bir ahşap yapının inşasında; ahşap malzemenin eskisi kadar ucuz olmaması ve kolay temin edilememesi gibi sıkıntılardan dolayı bu durum zorlaşmıştır. Neticede mevcut eski kırsal mimariye sahip ahşap evler değerli hale gelmekte ve bunların restorasyon çalışmalarına olan ilgi artarak bu gibi eserlerin yaşatılması sağlanmaktadır (Kaya ve Yılmaz 2019). Aslında bu ahşap evlerde yaşamının ve kırsal mimarideki eserlerin yaşatılması gönüllük esasına dayanmaktadır (Eres 2016).

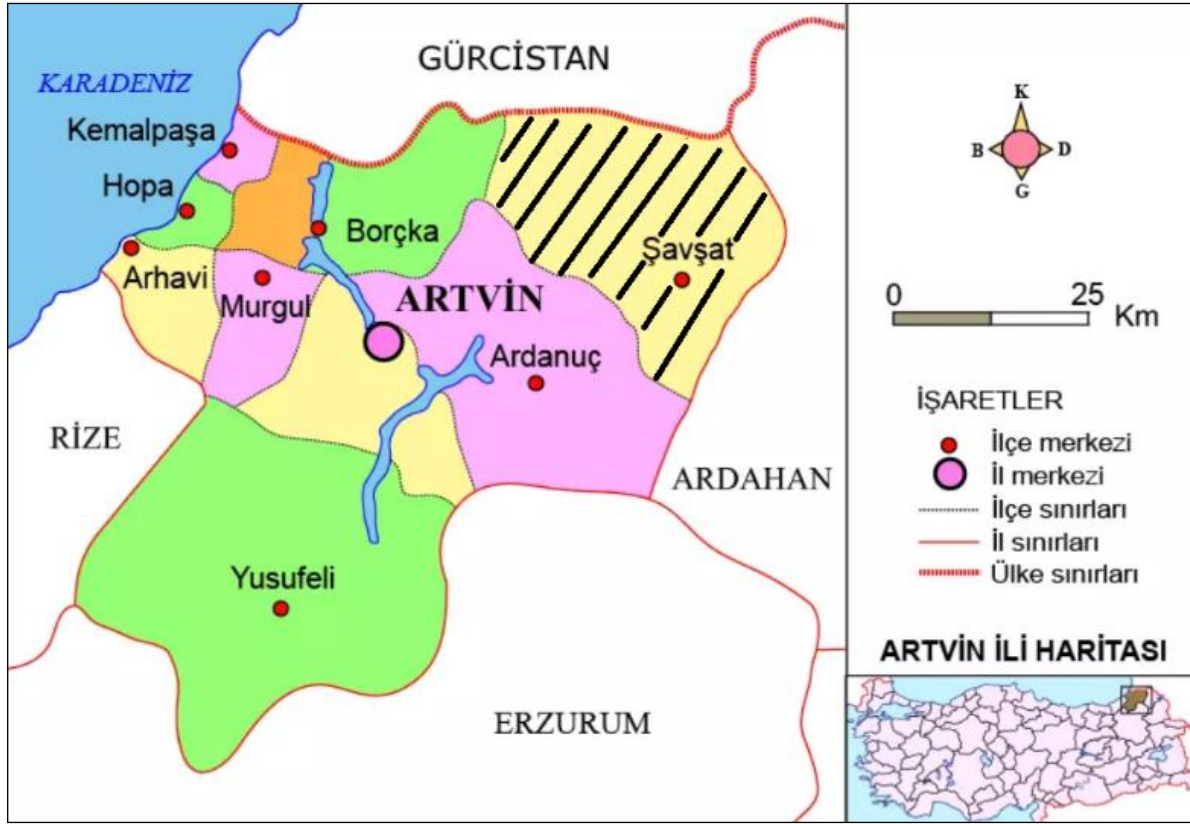
Şavşat evlerinin kırsal mimaride yaşatılması sadece bulunduğu konumla değil, aslında somut kültürel miras anlayışında yapım teknikleri, görünüş, plan, kullanılan ahşap türü, ahşap süsleme teknikleri, yöresel mimari motifler, renk gibi unsurlarında hesaba katılarak başka lokasyonlarda uygulanmasıyla sağlanabilir. Bununla birlikte manevi bir hava yaratma, farkındalık ve kırsal mimariyi hatırlatma gibi unsurlar oluşturulabilmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın amacı; kırsal mimari ve ahşap yapıları bünyesinde barındıran Doğu Karadeniz Bölgesi'nin özgün öğelerinden biri olan "Ahşap Şavşat Evleri" nin yaşatılması adına bu değerleri hatırlatacak, tekrar kırsal mimariye yönlendirecek, oralarda yaşamayı teşvik edecek kent mekânlarında yer alacak somut özgün bir eser oluşturmaktır. Bu nedenle Artvin Çoruh Üniversitesi kampüsünde mekân ve boyut oranları da hesaba katılarak hâkim bir yere kullanım yeri ve amacı farklı olan ahşap bir eser inşa edilmeye çalışılmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında Artvin ili Şavşat ilçesinde bulunan geleneksel ve tamamıyla ahşaptan yapılmış Şavşat evleri inceleme konusudur. Saha çalışmasında Şavşat ilçesine gidilip buradaki Maden köyü, Çoraklı köyü, Atalar, Meydanlık, Yavuzköy, Cevizli, Kocabeyköy ve Şavşat ilçe merkezinde bulunan bazı ahşap yapılar incelenmiş ve fotoğraflanmıştır. Bu ahşap yapılarda kullanılan ahşap birleştirme şekilleri, kullanılan ağaç türleri, kullanılan ahşap koruma yöntemleri, ahşap süsleme teknikleri ve motifleri de dikkate alınarak Artvin Çoruh Üniversitesi Endüstriyel Tasarımlar Uygulama ve Araştırma Merkezi tesislerinde üretim işlemleri gerçekleştirilmiştir. Tesiste parça parça kurulan

ve ortaya çıkarılan bu yapı, daha sonra bölümleri sökülerek asıl uygulama alanında tekrar kurulmuştur. Araştırma kapsamında Şavşat evlerinin bulunduğu Şavşat ilçesi, Gürcistan, Ardağan, Ardanuç, Borçka ve Artvin ile sınırları bulunmakla birlikte bir boğaz geçişi konumundadır. Bununla birlikte çevresinde coğrafi durumdan dolayı bulunduğu

koşullar çeşitlilik göstermektedir. Bu durum kırsal kesimde yaşam meskenleri üzerine etki etmektedir. Şavşat evleri de bundan etkilenmiştir. Şekil 1’de Şavşat ilçesinin konumu gösterilmektedir.

Şekil 1. Artvin İli Şavşat İlçesi haritası (URL-1)

Geleneksel Şavşat Evlerinin Bazı Özellikleri

Şavşat evlerinin kendine has özelliği “ayvan” olarak adlandırılan genellikle üç tarafının balkonlar ile çevrelenmesidir. Bu bölümden eve girilmekte ve salonlardan bu balkonlara geçiş bulunmaktadır. Bununla birlikte ayvanın alt kısmında bulunan asma tuvalet yine buraya özgü bir kısımdır (Doğanay ve Orhan 2014). Eğimin vermiş olduğu şartlar neticesinde Şavşat evinin tek cephesi dağ tarafına doğru gömülü biçimde olabilmektedir. Şavşat evlerinin yapı malzemesi taş ve ahşaptandır. Ahşap yığma üzerine kurulu karkas şeklinde ve çoğunlukla iki katlı yapıdır. Bununla birlikte bu yapı bulunduğu konumdan sökülerek

farklı bir yere taşınabilmektedir (Tırnakçı 2017). Bu taşınabilme özelliği ile giriş ve kolon sistemlerinden oluşan çerçeve konstrüksiyon ile yapılmış Japon geleneksel konut mimarisine benzetilebilir. Depreme dayanıklı olan bu ahşap yapılar geri dönüşüme uygun şekilde yapı parçalarına herhangi bir zarar oluşturmadan destek elemanları sökülüp yeniden başka yerde kurulabilmektedir (Satoshi 2006, Yasuhara ve ark. 2007). Şavşat yöresindeki ahşap evler Şekil 2’de gösterilmektedir.

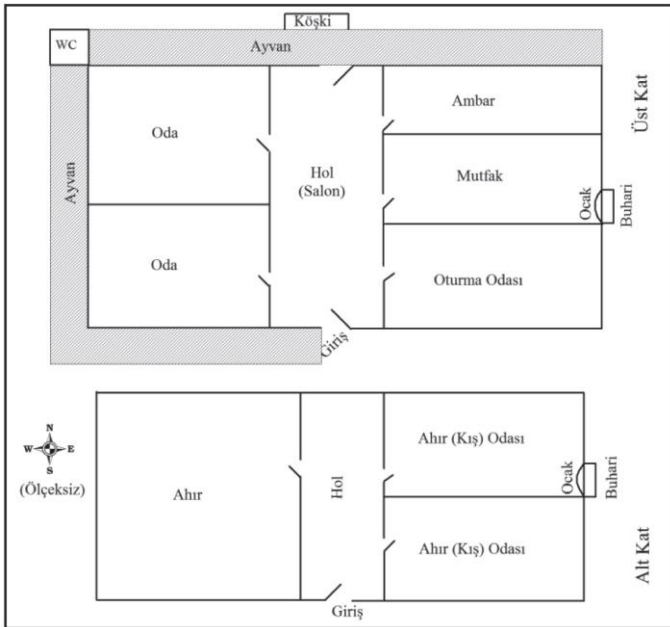

Şekil 2. Şavşat evlerinin görünümü (Foto: B. Çakıroğlu tarafından çekilmiştir)

Geleneksel Şavşat evinin en güzel kısımlarından birisi de “köşki” diye adlandırılan çıkma biçiminde bulunan köşk

kısımıdır. Bu bölüm genellikle ahşap evin en güzel manzaralı yerine bakacak şekilde yapılmaktadır. İç kısımda kademeli bölme olup oturulacak ergonomide planlanmaktadır.

Ahşap süsleme tekniklerinin dikkat çekici biçimde oluşturulduğu kısım olan köşklere yöreye ait motifler uygulanabilmektedir. Mutfak kısmında ocak ve buhari bulunmaktadır. Ayrıca yöreden yöreye değişkenlik gösteren üst çatı katı üçgen biçimli teras olarak kullanılmaktadır. Bu bölüme geçiş seyyar olan ahşap merdiven yardımıyla olmakta ve en güzel kısmında da çardak denilen oturma kısmı bulunmaktadır. Meydancık köyünde sıklıkla uygulandığı bilinmektedir (Doğanay ve Orhan 2014). Şekil 3'te Şavşat yöresine ait geleneksel mesken planı gösterilmektedir.

Şekil 3. Geleneksel mesken planı Şavşat yöresi-İlica köyü (Doğanay ve Orhan 2014)

Şavşat Evi Köşki Kısım Ahşap Süsleme Teknikleri ve Motifleri

Şavşat evini farklı gösteren unsurların başında gelen köşk kısmı Şavşat ilçesinin farklı köylerinde çeşitlilik göstermektedir. Evin genellikle en güzel manzarasına konumlandırılan bu bölüm yaklaşık olarak genişliği 1.5 m, uzunluğu 2 m olacak şekilde tasarlanmaktadır. Bulunduğu konum itibarıyla ahşap evin hizasından dışa doğru bulunması açık ve ferah bir hava oluşturmaktadır. Burada sohbet etme,

doğal meyvelerin kurutulması, istirahat etme ve gelen misafirlerin ağırlanabilmesi gibi amaçlar içermektedir. (Albayrak ve Yılmaz 2020). Bu nedenle köşk kısmında süslemeye çok önem verilmektedir. Tek kemerli köşki kısımları olduğu gibi yan yana çift kemerli ve çoklu kemerlerde köşklere bulunmaktadır. Eski yapılarda süslemelerin yoğun olduğu görülmektedir. Bu süslemelerin aksine yeni yapıların köşk kısımlarında mahir ustaların az olması nedeniyle daha sade uygulamalara rastlanılmaktadır. Şekil 4'te Şavşat evi köşki kısımlarındaki bazı süslemeli örnekler gösterilmektedir.

Şekil 4. Şavşat evi köşk kısımları (Doğanay ve Orhan 2014)

Köşki ve ayvana en güzel örneklerin verildiği Artvin ilinin Ardanuç ilçesinde de Şavşat evine benzer görünümde geleneksel süslemeler bulunmaktadır. Geçitli köyü ve Aydın köyünde bulunan süslemeli ahşap yapılardan bazıları Şekil 5'te gösterilmektedir.

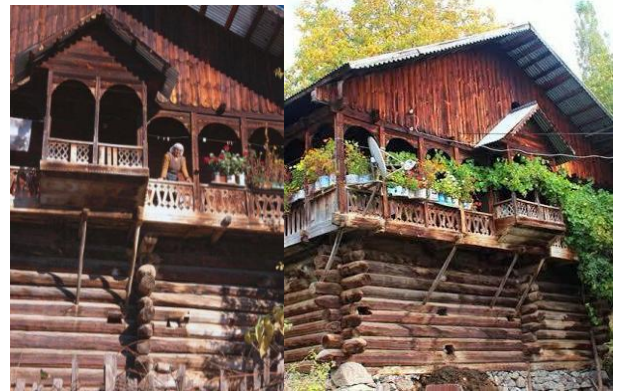
Şekil 5. Artvin'in Ardanuç ilçesinde ayvan ve köşkteki ahşap süslemeler (Foto: Sorumlu Yazar tarafından çekilmiştir)

Şavşat evi köşk kısımları ve ayvan korkuluklarında bazı geometrik şekilli motifler kullanılmaktadır. Kurt dişi bordürler, üçgen motifler, yuvarlak satırlı motifler, saçak altı dairesel motifler, korkuluk içi kıvrımlı "S" desenli süslemeler yine korkuluk içi "X" desenli süslemeler çoğunlukla uygulanmaktadır. Genelde kafes oyma tekniğinin kullanıldığı ve nadirde olsa oymalı işlemlerin bulunduğu süslemelere de rastlanmaktadır. Motiflerin Şavşat yöresindeki bazı kilimlere de yansıdığı bilinmektedir. Yöredeki veya komşu yakın bölgelerde bulunan dini mabetlerden, kilise ve camilerin süslemelerinden de örneklerin alındığı söylenilebilir. Nitekim bazı Şavşat evlerinde köşki ve ayvan süsleme motifleri Kars Kümbet Camii süslemeleriyle çok benzerlik göstermektedir. Şekil 6'da Kars Kümbet Camii bazı süsleme motifleri gösterilmektedir.

Şekil 6. Kars Kümbet Camii bazı süslemeli motifleri (Foto: B. Çakıroğlu tarafından çekilmiştir)

Şavşat'ta bulunan ahşap bir evin ayvan korkulukları ve köşk korkuluklarının motiflerinin çok benzerlik gösterdiği Şekil 7'de gösterilmektedir.

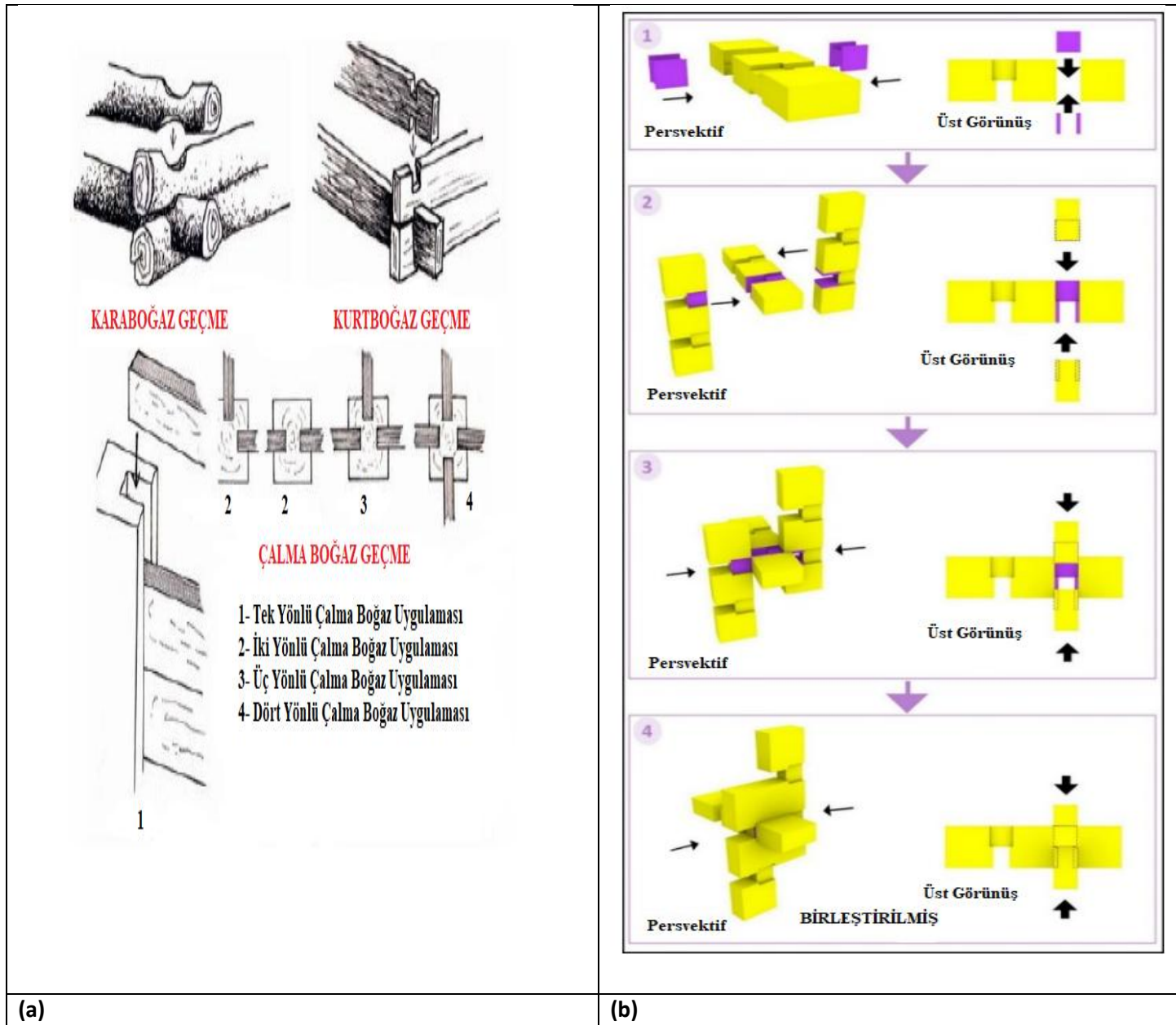

Şekil. 7 Şavşat'ta bulunan ahşap bir evin korkuluk motifleri (URL-2)

Geçme Tekniği

Bu teknik Şavşat evlerinin ortak sayılabilecek özelliklerindendir. Taş bir temel üstüne ahşapların yatay biçimde yığılmasıyla elde edilmektedir. Yığma işlemi ahşap malzemelerin birbirine geçme ve kenetleme prensibine dayanmaktadır. Bu geçmelerin sağlamlığı ahşap kısımların uçlarında bulunan yivli ve çentiklerin sayesinde oluşmaktadır. Bu geçme sistemi boğaz geçme sistemi olarak da adlandırılmaktadır (Tuna 2008). Çivi kullanılmadan duvarların örülerek meydana getirildiği bu teknikte, genelde merelerle ve hayvan barınma

yerlerinde tomruklar kullanılarak yapılan geçmeye “kara-boğaz geçme” adı verilmektedir. Ayrıca kerestelerin ve kalsaların geçme şeklinde uygulandığı evin yaşam bölümünde, serenderlerde ve üst katlarda görülen “kurtboğaz geçme” tekniği de bulunmaktadır. Bununla birlikte iç mekân bölmelerinin meydana getirilmesinde genellikle istenilen doğrultuda dikmelerin olduğu ve bunların içlerine kereste ve diğer ahşap malzemelerin yığılmasıyla oluşan “Çalma boğaz” denilen bir teknikte bulunmaktadır (Orhan ve ark. 2019). Şekil 8’de boğaz geçme teknikleri gösterilmektedir.

Şekil 8. (a) Boğaz geçme teknikleri (Tuna 2008), (b) Kurtboğaz tekniğinin mekanik bağlantısı (Ertan ve Adem 2024)

Şavşat ilçesinin Maden köyünde tamamıyla ahşap yapılardan oluşan geleneksel evler halen sağlamlığını korumaktadır. Karaboğaz ve kurtboğaz geçme tekniklerinin çok güzel örnekleri burada uygulanmıştır.

Şekil 9'da Şavşat'ın Maden köyünde bulunan bazı ahşap yapıların geçme teknikleri gösterilmektedir.

Şekil 9. Geçme teknikleri-Şavşat'ın Maden köyü (Foto: Sorumlu Yazar tarafından çekilmiştir)

Uygulama Yapısında Kullanılan Ağaç Türünün Özellikleri

Şavşat evinin kırsalda inşası, genelde ulaşılabilir ve temininin daha kolay olmasından dolayı yöre ve çevresinde bulunan göknar, ladin, çam ve kestane ağaçlarından oluştuğu bilinmektedir. Bu çalışmada ise yöreye uyumlu sarıçam ağaç türünden yararlanılmıştır. Sarıçam ağaç türü odunun enine kesitine bakıldığında yıllık halka sınırları belirgin olup rengi ise sarımsı beyazdır. Odunu parlak değildir ve oldukça serttir. Orta yoğunlukta olup dekoratif bir görünüme sahiptir. Sarıçam odununun bazı fiziksel özellikleri incelendiğinde, tam kuru yoğunluk 0.496 gr/cm^3 , hava kurusu yoğunluk 0.526 gr/cm^3 , hacim- ağırlık değeri

0.426 gr/cm^3 , radyal daralma %4.3, teğet daralma %8.3, hacmen daralma %12.7'dir. Bazı mekanik özellikleri ise basınç direnci 64 N/mm^2 , eğilme direnci 100 N/mm^2 , elastikiyet modülü 12000 N/mm^2 , çekme direnci 104 N/mm^2 , makaslama direnci 10 N/mm^2 , brinell sertlik liflere paralel 40 N/mm^2 , brinell sertlik liflere dik 19 N/mm^2 'dir (As ve ark. 2001).

Sarıçam ağaç malzemesi kereste halinde ve geçme kanalları açılmış biçimde üretime alınmaktadır. Öncelikle atölye şartlarında inşa edilmeye çalışılan Şavşat evi daha sonra esas yerine montajlanmıştır. Şekil 10'da inşa edilmeden önce Şavşat evinde kullanılan ağaç malzeme gösterilmektedir.

Şekil 10. Şavşat evinde kullanılan sarıçam ağaç malzemesi

Şavşat ilçesinde ve köylerinde yapılan bazı araştırmalar ve incelemeler neticesinde uygulama alanının konumuna da uygun oluşturulacak ahşap yapının çizimi ve tasarımı yapılmıştır. Bununla birlikte Şavşat evi görünümünde planlanan yapıya bazı özgün eklemeler yapılarak farklı bir oluşum sağlanmıştır. Böylece içerisinde oluşturulacak bir yaşam alanının yanı sıra Artvin iline ve Artvin Çoruh Üniversitesine ait yöresel ürünler de sergilenebilecektir. Çalışmada, Autocad 2025, Sketchup 2023 ve Alphacam 2023 programları kullanılmıştır. Autocad programı istediğimiz ölçülerde çizimlerin kolaylıkla yapıldığı, 2D ve 3D boyutlarında çizimlerin optimizasyonunun sağlandığı bilgisayar yardımlı bir tasarım programıdır (URL-3). Sketchup programı ise temelden gelişmiş iş akışlarına kadar, dinamik modeller oluşturmak için basit 3B çizim araçlarının oluşturulması, yapılan çizime göre tasarım ve modellemelerin yapıldığı bir programdır (URL-4) Alphacam ise ahşap, taş, metal ve diğer endüstrilerde, oyma, kabartma, kesme gibi işlemler için akıllı ve sezgisel bir CAD CAM yazılımıdır. Dahası, yapılan tasarımların ve modellemelerin CNC makinası ile uyumlu kodların üretilmesi için gerekli bir programdır (URL-5).

BULGULAR VE TARTIŞMA

Ağaç türünün belirlenmesi ve temini sonucunda üretim aşamaları tasarım ve çizimlerle birlikte devam etmektedir. Taban alanı 40 m² olan bu ahşap yapının bazı teknik görünüşleri Şekil 11’de gösterilmektedir.

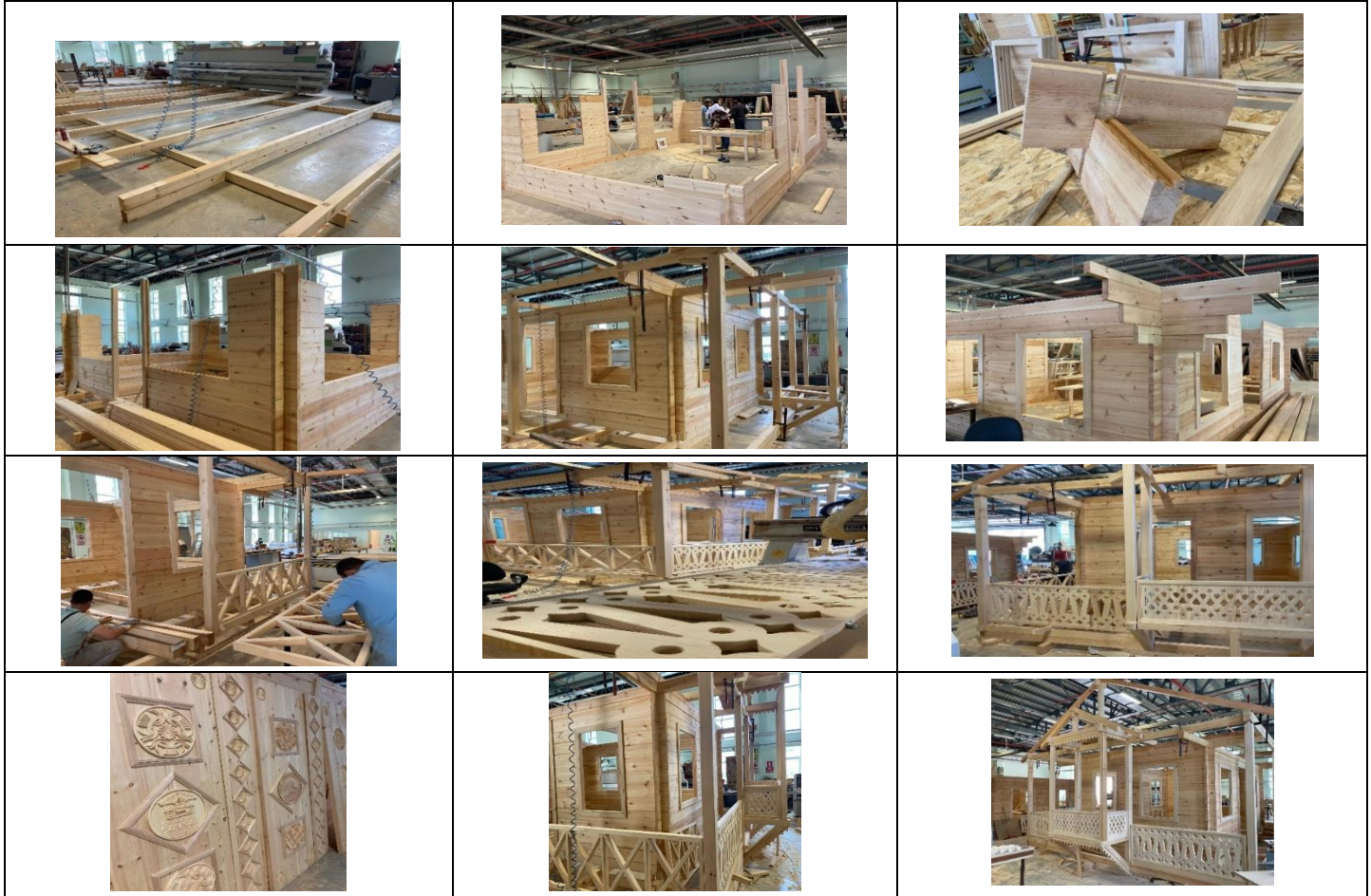
Mevcut çizimler ve tasarımlar doğrultusunda atölyenin uygun bir yerinde üretim ve kurulum işlemleri yapılmaya başlanılmıştır. İlk önce temelden itibaren “geçme tekniği” ile birlikte ahşap malzemeler yerleştirilmektedir. Şekil 12’de ahşap geçmeli malzemelerin kurulumu gösterilmektedir.

Şekil 12’de görüldüğü gibi geleneksel Şavşat evinde olduğu gibi ahşap parçalar “kurtboğaz” geçme tekniğine benzer biçimde kanallı geçmeler ile oluşturulmaktadır. Yapının bütününde bu anlayışta birleştirilen ahşap parçaların belirli bir süre bu ortam da bekletilerek kanalların alışması sağlanmaktadır. Üretim esnasında birleştirmelerin yanı sıra CNC makinası ile köşki kısmındaki süslemeler, kapı süslemeleri ve ahşap korkulukların motifleri yapılmaktadır. Köşki kısmının korkuluk motifleri ve ayvan kısmının köşk bölümündeki korkuluk motifleri geleneksel Şavşat evlerinin motiflerine sadık kalınarak ortaya çıkarılmıştır. Bu işlemede çizimi ve modellemesi yapılan motifler CNC ile 40 mm kalınlığında sarıçam malzemeleri üzerine yapılmıştır. Yine köşki kısmının belli açıyla oluşturulan alt kısmında ise saçak altı süslemelere uygun dairesel hatlar bulunmaktadır. Genel üretimin yapılmasını takiben parçalar tek tek sökülerek markalama (numaralandırma) işlemiyle asıl konumlandırılacağı yere taşınmaktadır.

Şekil 13’te Şavşat evinin konumlandırılacağı Artvin Çoruh Üniversitesi bünyesindeki alan gösterilmektedir.

Şekil 11. Ahşap Şavşat evinin Sketchup programı ile modellenmesi

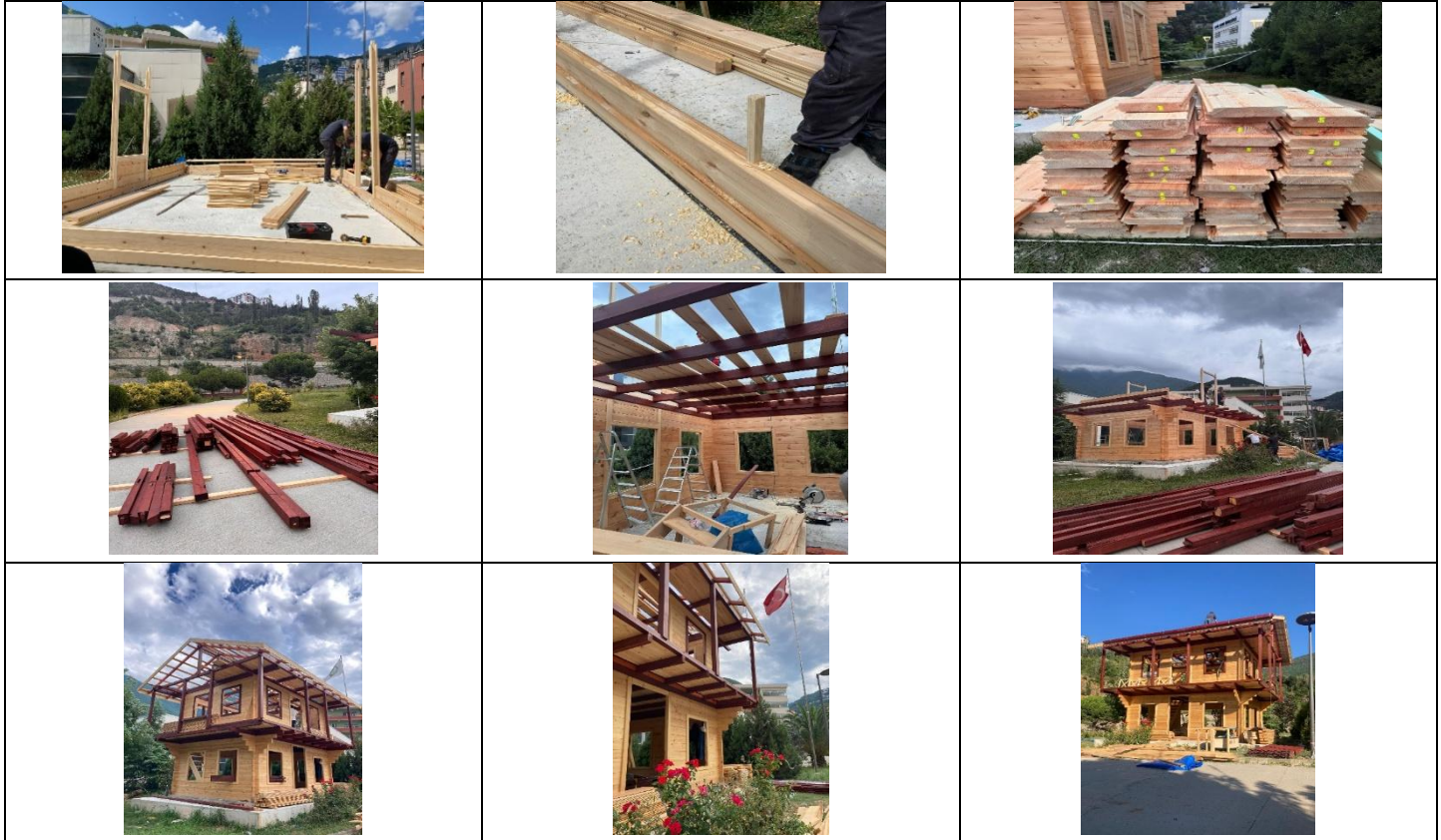
Şekil 12. Şavşat evinin atölyede kurulum aşamaları ve geçme tekniği

Şekil 13. Şavşat evinin kurulacağı alan

Hafif eğimli olan alana, hesaplamalar doğrultusunda temel beton ile düz bir zemin meydana getirilerek ahşap yapının kurulumu gerçekleştirilmiştir.

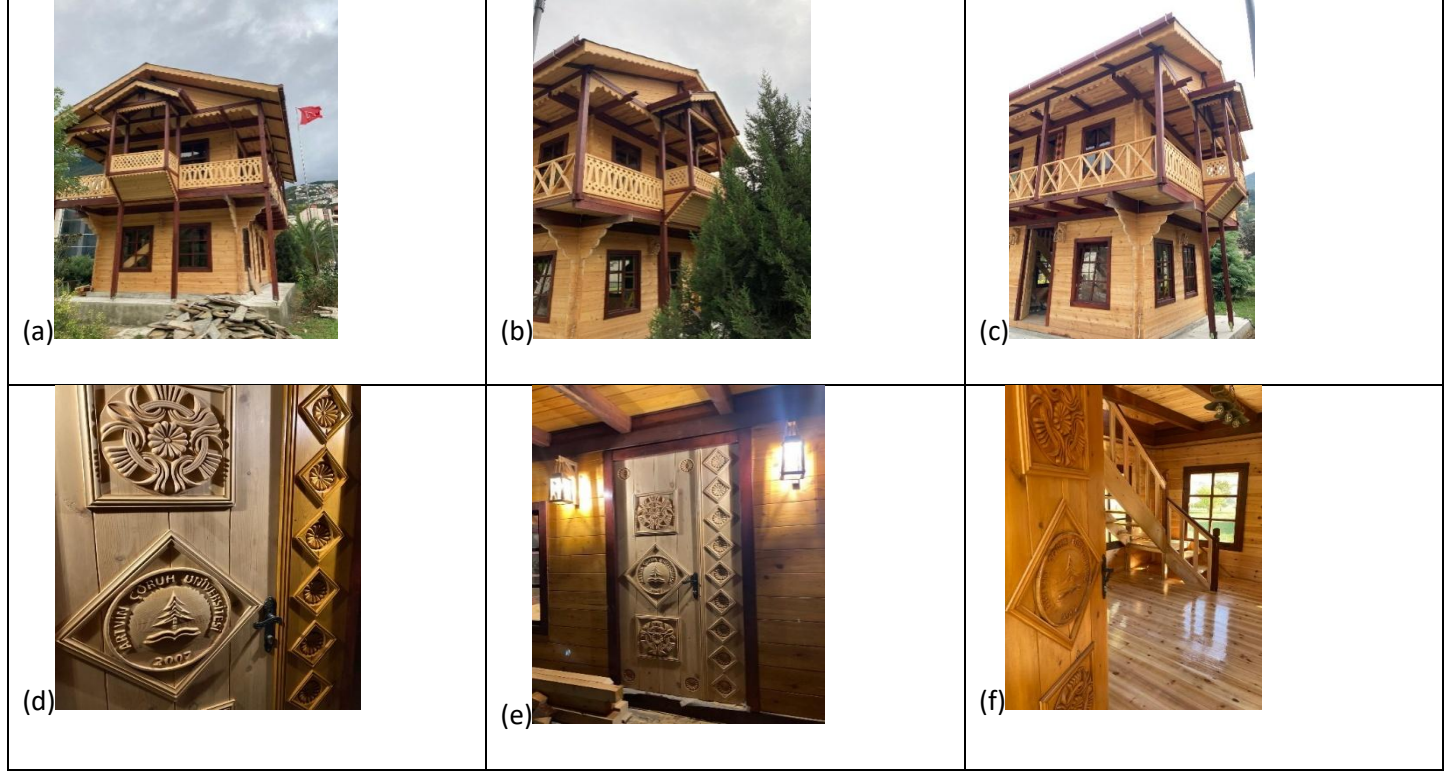
Şekil 14’te markalama işlemiyle hazırlanan ahşap malzemelerin yerinde montajı gösterilmektedir.

Şekil 14. Şavşat evi yerinde kurulum aşaması

Dış mekân koruyucu boya uygulaması ile iki farklı renkte muhafaza sağlanmıştır. Dış hava koşullarına uygun seçilen bu yöntem de ana direkler ve bazı geçiş elemanları daha koyu renkte uygulanarak farklı bir görünüm elde edilmiştir. Koyu renkli malzemelerin uygulanması montaj öncesi,

diğer kısım ise yapı üzerinde boyanmıştır. İşlem uygun fırçalar ve rulo yardımıyla uygulanmaktadır. Köşki kısmı ve kapılar, motiflerin ve süslemelerin daha yoğun olduğu için evi gösteren bölümlerdir. Şekil 15’te köşki kısmın ve kapıların uygulaması gösterilmektedir.

Şekil 15. Köşk (a, b, c) ve kapıların (d, e, f) görünümü

İç mekânda bazı donatı elemanları ile oluşturulması, dış zemin doğal taş döşemesi, son renk koruyucu boya uygulamaları, aydınlatma ve zemin vernik işlemleri

sonucu son halini alan ahşap Şavşat evinin görünümü Şekil 16’ da gösterilmektedir.

Şekil 16. Şavşat evi son hali

Şavşat'ın doğal yapısı ve güzellikleriyle bütünlük oluşturan ahşap evlerin kırsal turizm açısından farkındalığının oluşturulması gerekmektedir. Nitekim bu faaliyetler kırsalda uygulanan faaliyetler olmakla birlikte, nüfusun yoğun olduğu yerlerde de konumlandırılmaları Şavşat evlerine olan ilgiyi arttırabilmektedir. Kırsalda geleneksel köy meskenleri ve Şavşat evlerinin koruma koşullarının sağlanması ve turizm açısından değerlendirilmeleri ev pansiyonculuğunu da teşvik edebilmektedir. Bu durumla ilgili İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından yapılan birçok çalışma çok verimli olamamıştır. Bununla birlikte Doğanay ve Orhan (2014)'a göre Şavşat yöresinin ve ahşap Şavşat evlerinin turizm açısından beklenen ilgiye ulaşamamasının tanıtım eksikliğinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Ayrıca ulusal ve uluslararası tanıtımın sağlanacağı değişik aktiviteler, üniversitelerdeki akademisyenlerin destekleri ve farklı projelerle tanıtımın yapılabileceğine vurgu yapmışlardır. Yapılan bir araştırmada (Göçmen ve Mazlum 2011) günümüzde, yöredeki ahşap konut geleneğini devam ettirebilmenin, yeni inşaat ve bakım aşamasında malzeme ve nitelikli usta sıkıntısı yaşandığı için zorlaştığı, sonuç olarak bu durumun da yöre halkının özgün mimari geleneklerini terk etmesine neden olduğu belirlenmiştir.

Dolayısıyla bu çalışmanın ahşap yapılara olan ilgiyi artırabileceği ve yöre insanında turizm bilincinin oluşmasına önemli katkılar sağlayabileceği yadsınamaz bir gerçektir. Ayrıca yapılan bir çalışmada (Okan ve ark. 2016) Şavşat yöresinde bulunan Papart Vadisi'nin doğal ve kültürel kaynak değerleri ekoturizm açısından değerlendirilmiştir. Geleneksel ahşap mimarisinin tarihi değeri dendrokronolojik yöntemlerle belirlenmiş ve geleneksel mimarinin yerel olarak sürdürülmesini kolaylaştırmak için koruma önerileri geliştirilmiştir. Yapılan mevcut çalışmada da Şavşat evine ahşap koruma yöntemleri uygulanmış ve ağaç türü seçiminin önemine de vurgu yapılmıştır.

Şavşat evi kültürü ve mimarisini gösterebilmek, yaşatabilmek ve teşvik edebilmek adına bazı yapı çalışmaları bulunmaktadır. Mevcut çalışma ile uyumlu olarak Şavşat Kaymakamlığı'nın Yavuzköy'de geleneksel köy konutlarıyla benzer bir ahşap yapısı ve Bursa İnegöl Şavşatlılar Derneği Şavşat kültür evi (URL- 6) örnek gösterilebilir. Şekil 17'de bu ahşap yapılar gösterilmektedir.

Şekil 17. Günümüzde bazı Şavşat evi uygulamaları

SONUÇ VE ÖNERİLER

Geleneksel kırsal mimarideki ahşap Şavşat evleri bulunduğu konum itibarıyla doğal güzellikleri, kültürel yaşayışlar, temiz havası, kendine özgün faaliyetleri ile turizm açısından önemlidir. Mevcut çalışmada vurgulandığı gibi böylesi çalışmalar sayesinde üniversite ile iş birliği çerçevesinde projeler geliştirilerek bozulmaya yüz tutmuş geleneksel ahşap yapıların onarımına dikkat çekilebilir ve dolaylı olarak kültürel mirasın sürdürülebilirliğine önemli katkılar sağlanabilir. Bu çalışmanın sonucunda kırsal mimarinin özgün öğelerinden biri olan "Ahşap Şavşat Evleri"nin yaşatılması adına; bu yapıları hatırlatacak, tekrar kırsal mimariye yönlendirecek, oralarda yaşamayı teşvik edecek olan ve kent mekânlarında yer alan somut, özgün bir eser oluşturulmuştur. Bununla beraber, teknolojik imkânlarda kullanılarak geleneksel yöntemlere uygun ahşap yapıların yapılabilirliğine dikkat çekilmiştir. Ağaç türü olarak yöreye uygun ağaç seçiminin önemi belirlenmiş, Artvin'in doğal ağaç türü olan sarıçam ağaç malzemesinin olumlu neticeler verdiği görülmüştür. Sarıçam ağaç türünün geçme tekniğine uygun olduğu, birleştirmelere ve kurulum öncesi markalamaya uygun olduğu, sökme ve rekonstrüksiyon işlemlerinde problem oluşturmadığı, CNC işlemlerinde motiflerin meydana getirilmesinde, zımparalamada, üst yüzey işlemlerinde kullanışlı olduğu, uygun kurutma şartları sağlandığında çalışma (daralma ve genişleme) gözlemlenmediği ve bununla beraber geçme tekniği için uygun tür olduğu görülmüştür.

Ayrıca bu çalışmaya farklı açıdan bakıldığında; geleneksel motiflerin ahşap Şavşat evinde kullanımının nereden geldiği? Konusu irdelenebilir. Bu bakımdan irdelenirse Gürcistan'da, Acara Özerk Bölgesi'nde ve diğer yöreye yakın yerlerde bulunan tarihi mekânlarda rastlanılan benzer motifler bulunmaktadır. Gürcü yapılarından veya Gürcü ustaların uygulamalarından süregelmış olduğu düşünülebilir. Dahası, bu motiflerin nereden geldiği? veya dönemin mahir ustalarının tasarımları mı olduğu? başka bir araştırma konusu olarak düşünülebilir.

Dünyanın tüm kıtalarında farklı ahşap yapılar bulunmakta ve dünya UNESCO miras listesinde yer almaktadır. Şavşat yöresinde bulunan Şavşat evleri de farklı geleneksel mimari sistemler ve özgünlükler ile çevrili yapılardır. Öyle ki

Şavşat ilçesinde Maden (Bazgiret) köyü, Cevizli (Tibet), Kocabey ve Meydancık başta olmak üzere birçok nokta da halen bu yapılar köy meskeninin tamamını kapsamaktadır ve bahsedilen yapılarda günlük hayat devam etmektedir. Bu nedenle çalışmanın temel noktası olan Şavşat evlerinin bakımı, onarımı, tanıtılması ve yaşatılması adına farkındalık oluşturulması çok önemlidir.

TEŞEKKÜR

Çalışma kapsamında Artvin Çoruh Üniversitesi Endüstriyel Tasarımlar Uygulama ve Araştırma Merkezi teknikerlerine, Eserin taş süsleme sanatını uygulayan Öğr. Gör. Fikri ÖZKAN'a, yapım aşamasında emeği bulunan başta Olgunay KOÇAL ve Özen Furkan DURMUŞ olmak üzere 2023-2024 dönemi "İç Mekân Tasarım Programı" öğrencilerimize teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

- Akbaş G (2019) Vernaküler Mimaride Süreklilik ve Kurtboğaz Tekniği İlişkisi. In Erçetin, A., Aydemir, D. (Eds.), *Geleceğin Dünyasında Bilimsel ve Mesleki Çalışmalar 2019: Mimarlık ve Tasarım*, (1-10). Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Albayrak L, Yılmaz C (2020) Kültürel miras bağlamında geleneksel kır mimarisinin yaşatılmasına bir örnek: Bahçeciler Evi (Şavşat, Artvin). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(2):193-225.
- As N, Koç H, Doğu D, Atik C, Aksu B, Erdinler S (2001) Türkiye'de yetişen endüstriyel öneme sahip ağaçların anatomik, fiziksel, mekanik ve kimyasal özellikleri. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 51 (1):71-88. <https://doi.org/10.17099/jffiu.15049>
- Bıçer ÖP, Şahin N (2020) Geleneksel ahşap yapım sistemlerinin uygulamalar üzerinden incelenmesi. *Mimarlık ve Yaşam*, 5(2):577-602. <https://doi.org/10.26835/my.785584>
- Doğanay H, Orhan F (2014) Şavşat'ta geleneksel köy meskenleri ve başlıca sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1):273-298.
- Eres Z (2016) Türkiye'de geleneksel köy mimarisini koruma olasılıkları. *Ege Mimarlık Dergisi*, 1(92): 8-13.
- Ertan İB, Adem PÇ (2024) Computational design with Kurtboğaz: the generation of timber structures with an aggregative design algorithm. *Journal of Computational Design*, 5(2):235-258. <https://doi.org/10.53710/jcode.1514063>
- Göçmen D, Mazlum D (2011) Artvin-Şavşat kırsal mimarisinin özgün bir örneği: Zurabet Evi. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (9):49-76.
- Gülcan B (2010) Türkiye'de kültür turizminin ürün yapısı ve somut kültür varlıklarına dayalı ürün farklılaştırma ihtiyacı. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(1):99-118.
- Güngör E (1990) Türk Kültürü ve Milliyetçilik. İstanbul: Ötüken.
- Karakul Ö (2019) Kerpiç mimaride bezeme. *Yapı Dergisi*, 44:64-71.
- Karakul Ö (2021) Doğu karadeniz'in geleneksel yapı kültürüne yapı usulleri üzerinden bütüncül bir değerlendirme. *Art-Sanat*, 16:381-407. <https://doi.org/10.26650/artsanat.2021.16.0013>
- Kaya M, Yılmaz C (2019) Kuzey Anadolu'da geleneksel mimari: Ayancık yöresinde taş örtülü evler. *Nobel Bilimsel Eserler*, s.115

- Okan T, Köse N, Arifoğlu E, Köse C (2016) Kırsal alanlarda geleneksel ahşap mimarinin ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi: Pa-part Vadisi örneği. *Sürdürülebilirlik*, 8 (10):974.
- Orhan F, Zaman S, Çavuş A (2019) Artvin ilindeki Geleneksel Kırsal Mesken Mimarisine Bir Örnek: Ahşap Yığma Evler. In 1st İstanbul International Geography Congress Proceedings. İstanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/PB/PS12> (Vol. 42).
- Satoshi Y (2006) The tradition of wooden architecture in Japan. *Agency for Cultural Affairs*. Erişim tarihi: 25 Mayıs 2025.
- Tırnakçı A (2017) Kırsal Peyzaj kimliğinin sürdürülebilirliği ve Yavaş şehir (Cittaslow) hareketi: Artvin-Şavşat Örneği. *Paradoks: The Journal of Economics, Sociology & Politics*, 13(1): 33-46.
- Tuna C (2008) Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- URL-1, http://cografyaharita.com/turkiye_mulki_idare_haritalari.html, Erişim tarihi: 14.05.2025.
- URL-2, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%C5%9Eav%C5%9Fat_evleri.jpg, Erişim tarihi: 17.06.2025.
- URL-3, <https://www.autodesk.com/tr/products/autocad/free-trial>, Erişim tarihi: 12.06.2025.
- URL-4, <https://www.sketchup.com/en>, Erişim tarihi: 10.05.2025.
- URL-5, <https://hexagon.com/products/product-groups/computer-aided-manufacturing-cad-cam-software/alphacam>, Erişim tarihi: 15.05.2025.
- URL- 6, <https://x.com/durmusaydin1608/status/1378348489885814785>, Erişim tarihi: 04.06.2025.
- Yasuhara M, Sakiyama T, Libuchi K (2007) Characterization of Space around Japanesetraditional Buildings. Visible Music” on the approach to Horyuji Temple, Saiin (West Compound)” WIT Transactions on the Built Environment.